

Tre porteføljer med forløb og metoder i det nye idehistoriefag på htx

Et almenhistorisk forløb om den amerikanske borgerkrig og holocaust som to historiske begivenheder, der viser sig at være delte meninger om **(s. 2)**

Teknologi og magt i det romerske imperium – et forløb som inddrager både det teknologi- og idehistoriske element af det nye fag **(s. 8)**

Slaveri (og menneskets afhængighed af at have andre mennesker underlagt sig) – et eksempel på en alt for lang historisk linje **(s. 13)**

Et almenhistorisk forløb om den amerikanske borgerkrig og holocaust som to historiske begivenheder, der viser sig at være delte meninger om

Sydstatsamerikanere og højrenationalistiske tyskere vil i disse dage "omskrive historien" – men hvad vil det egentlig sige? Og er det muligt?

Forløbets overordnede indhold

Fokus i undervisningsforløbet er på følgende to aktuelle begivenheder, hvortil der er tråde tilbage til henholdsvis det slaveri, der fandt sted i de amerikanske sydstater og medførte den amerikanske borgerkrig og den jødeforfølgelse, der fandt sted på Hitlers foranledning inden og under 2. verdenskrig:

- Højreorienterede og nynazistiske grupper var i august samlet i Charlottesville i den amerikanske delstat Virginia i protest mod byens beslutning om at fjerne statuen af sydstatsgeneralen Robert E. Lee.
- En af de kommende parlamentariske ledere for det tyske højreorienterede Alternative für Deutschland, Alexander Gauland, har for nyligt udtalt: "Vi har ret til at tilbageerobre ikke bare vores land, men også vores fortid". Samtidig har den tidligere leder for partiet, Frauke Petry, udtalt, at hun vil rehabilitere det nazistiske kernebegreb "völkisch".

Begivenhederne er for det første et eksempel på, at ikke alle amerikanere er enige om, hvordan eftermægtet af den amerikanske borgerkrig bør være – selvom den udsprang af nordstaternes forsøg på at afskaffe den ekstreme racediskrimination, der fandt sted i syd.

For det andet er de et eksempel på, at det tilsyneladende ikke er alle tyskere, der fordømmer nazisternes forsøg på at udrydde en helt befolkningsgruppe inden og under 2. verdenskrig.

Formål med og refleksioner over forløbet

Der er bred enighed om, at slaveriet i sydstaterne i USA, som først for alvor ophørte i 1865, og Hitlers og nazisternes raceudrensning var og er eksempler på moralsk forkastelige handlinger. Det interessante ved disse aktuelle begivenheder er, at de ribber op i en opfattelse af de to fortidige begivenheder, som danske gymnasieelever i dag som udgangspunkt er overbeviste om, at alle mennesker deler. Stort set alle danske børn og unge er bekendte med Adolf Hitler og ved, at han var en ond mand, der gjorde forfærdelige ting. Og stort set alle danske børn er opdraget til at vide, at slaveri og menneskehandel er forkert.

Måske er netop jødeforfølgelsen og slaveriet i de amerikanske sydstater to af de affærer i den vestlige verdens nylige historie, som giver anledning til, at aller flest mennesker stiller sig på "de godes" side.

Men bag de ovennævnte aktuelle begivenheder står altså grupper af mennesker, som ønsker, at historien bliver omskrevet – grupper som ser på de fortidige begivenheder med andre øjne og enten implicit eller eksplicit plæderer for, at historieskriverne bør sætte begivenhederne i et andet og ”mere sandt” lys. At historikerne *bør omskrive historien*.

Der er en kamp om, hvordan man tolker historien. De kæmper om værdier og identitet. Og om hvad der er ”det gode”, og hvad der er ”det onde”.

At de omtalte grupper er af den overbevisning, at historien skal omskrives, og at de fortidige begivenheder skal tolkes på en anden måde end den gængse, åbner op for flere diskussioner.

- Blandt andet åbner det op for diskussion om historikernes magt – magt til at bestemme, hvordan eftertiden skal huske konkrete fortidige begivenheder.
- Desuden åbnes hermed op for spørgsmålet om, hvorvidt historievitenskaben kan siges at være en *sand* videnskab. Historievitenskaben er kendetegnet ved, at dens objekt (fortiden) ikke er håndgribeligt længere og derfor ikke egentligt målbart i klassisk videnskabelig forstand.
- Hertil kan stilles spørgsmålet om, hvorvidt en historie *kan* omskrives. At bruge formuleringen ”en historie” indikerer, at den kan – at bruge ”historien” derimod indikerer, at fortiden er indiskutabel og kan indkredses objektivt.
- Der åbnes også for spørgsmålet om, *hvorfor* grupperne vil have historien omskrevet. Hvordan føler de omtalte grupper af mennesker, at samfundet (de pågældende samfund) i dag er påvirket af den vedtagne/alment accepterede historie, og hvordan føler de på den anden side, at deres alternative/afvigende bud på historien har været med til at skabe/danne dem som gruppe.

Undervisningsforløbet er bygget op på en måde, så alle disse spørgsmål vil blive afdækket og *søgt* besvaret/diskuteret.

Undervisningsforløbet lægger således op til, at følgende almenhistoriske begreber, pointer, redskaber og diskussioner bringes i spil. Disse vil jeg (som nævnt nedenfor) komme ind på løbende i klassesamtalen om casen og det dertilhørende materiale.

- Det handler ikke om, hvad historie er, men om hvem historien er for. Derfor bør man kigge på, hvem der har skrevet de historiske tekster og hvorfor – man bør undersøge formålet med den pågældende historieskrivning.
- Den, der skriver historien, er den, der har magten – ”historien skrives af vinderen”.
- Det afhænger af øjnene, der ser, hvordan en begivenhed bliver fremlagt (hvordan den pågældende historie ser ud).
- Den klassiske kildekritik som metodisk tilgang og redskab til at legitimere og validere et historisk materiale. I denne anledning skal arbejdes med skellet mellem primære og sekundære kilder, med begreberne vidneværdsættelse og udsagnskraft og med skellet mellem levn og beretning.

- Den sproglige vending: den opfattelse at fænomener og begreber ikke kan eksistere uden et sprog og først får betydning i en erfaringsramme. Med den sproglige vending følger den forestilling, at der ikke er en neutral forbindelse mellem ting og det sproglige udtryk, der refererer til den. Den sproglige vending i historievidenskaben bygger på tanken om, at også menneskets iagttagelser (hvor objektive de end kan virke) af virkeligheden bygger på erfaringer og forudindtagethed – lige så vel som de ord, vi sætter på dem, gør det.
- Den klassiske kildekritik er derfor (jævnfør ovenstående punkt) ikke et værktøj, der kan føre os frem til *sandheden*, og den er ikke nok i sig selv. Eleverne skal rystes i deres opfattelse af, hvad kildekritik og historieskrivning er – ligesom historikerne er blevet det. De skal lære, at kildekritik er én historisk metode men ikke den eneste.
- Den metodologiske/ideologiske problemstilling: historieskrivning er ikke nødvendigvis en bevægelse mod fremskridt og større viden – man må ikke se den historiske metode som en der kan vise *sandheden*.
- Den epistemologiske problemstilling: historie er ikke lig fortiden – historieskrivning er en udvælgelses- og udeladelsesproces. Den er en konstruktion.
- Historieskrivning og historieomskrivning.
- Alle historiske diskurser giver mening til en verden, der eksisterer i forvejen – som den objektive fortid. Men der er netop tale om diskurser – om måder vi italesætter begivenheder på, som ligeså godt kunne være en anden.
- Mennesket som historieskabt og historieskabende.
- Alle historier er interessante – for alle siger noget om, hvem der har skrevet dem. Det handler ikke så meget om, hvad der er rigtigt og forkert, men om, hvad nogle har ment, er rigtigt og forkert.

Disse punkter anses som værende forløbets kernestof.

Jeg kalder de tekster/kilder, der er brugt til at skabe viden om *casen*, for materiale.

Det skal tilføjes, at forløbet ikke lægger op til at fordømme hverken det højrenationalistiske AfD i Tyskland eller de højreekstremistiske nationalister i USA. Fokus er på historieskrivning, historisk metode og historiebrug.

Eleverne skal forsøge at forholde sig objektive, når vi taler om *casen*. Men de skal gerne indse, at det kan være svært, da vi som mennesker er stærkt påvirket af den historie, vi altid er blevet præsenteret for. Og at det kan være svært, da vi netop altid udtrykker os i et sprog, som ikke neutralt og står i et 1-1-forhold til vores omverden, men som i stedet er influeret af vores referenceramme og af den diskurs, der præger den kultur eller gruppe, vi er en del af.

På den måde skal eleverne få en fornemmelse for historikerens arbejde og for de udfordringer, en omskrivning af historien, hvad end årsagen måtte være, vil møde.

Denne krølle vil jeg også selv italesætte.

Materiale, inddragelse af kernestof og fremgangsmåde

Eleverne skal introduceres til de to aktuelle begivenheder og til de fortidige begivenheder, der ligger bag. Jeg har fundet materiale, som kan bruges til dette formål.

Men inden eleverne læser/ser materialet, vil jeg introducere dem til begreberne i den klassiske kildekritik. Selvom eleverne højst sandsynligt ikke kender de enkelte elementer, kender de uden tvivl begrebet 'kildekritik' i forvejen, så dette vil sandsynligvis fungere som en for eleverne forventelig opstart til dette forløb om historiskrivning, historisk metode og historiebrug. Og denne genkendelighed kan gavne elevernes forståelse og umiddelbare engagement. Denne introduktion til kildekritikken skal danne fundamentet for det videre arbejde med kernestoffet i forløbet.

Begreber fra den klassiske kildekritik (som jeg vil introducere uden brug af litteratur):

- Sekundære kilder og primære kilder
- Primærlitteratur og sekundærlitteratur
- Vidneværdsættelse – i hvor høj grad kan vi stole på kilden?
- Udsagnskraft – bedømt ud fra kriterierne: ophav/oprindelse, præcision/detaljegrad, genre, tendens, kontekst og sammenligning (andre kilder om samme forhold) og fortolkning og erkendelsesinteresse (intentionen med kilden og dens funktion).
- Levn og beretning – er kilden/teksten/artefaktet et levn *fra* tiden/begivenheden, eller er det en beretning *om* tiden/begivenheden?

Jeg vil desuden introducere begreberne først, så eleverne løbende kan evaluere, hvilken type kilde/litteratur, vi bruger, og så vi løbende og/eller efterfølgende kan diskutere kildernes/teksternes værdi, og hvad de forskellige typer kan bruges til og ikke bruges til.

Den amerikanske borgerkrig og den aktuelle konflikt om nedrivningen af sydstatsstatuerne

Artikler på nettet om begivenhederne centreret om sydstatsmonumenterne i Charlottesville:

- https://en.wikipedia.org/wiki/Removal_of_Confederate_monuments_and_memorials

Eleverne skal læse de første 3 afsnit af Wikipedia-artiklen men OGSÅ alle de kilder, der er på litteraturlisten, som de mener er interessante i forhold til vores fokus. De skal skrive en liste over de kilder, de har valgt. Hermed lærer eleverne også, hvordan man bruger Wikipedia.

Det er disse kilder, eleverne skal bruge til at få en *baggrundsviden* om begivenheden i Charlottesville og om de statuer, begivenheden er centreret om, såvel som statuernes ophav og betydning. De skal bruge nedenstående artikler til at få viden om selve begivenheden:

- <https://www.dr.dk/nyheder/udland/ekspert-efter-ballade-i-charlottesville-nationalister-fra-hoejrefloejen-ser-sig-selv>
- <https://www.nytimes.com/2017/08/13/us/charlottesville-rally-protest-statue.html>

Eleverne skal dernæst opbygge en viden om selve den amerikanske borgerkrig og om det slaveri i sydstatene, den var foranlediget af. Dette skal de, så vi senere kan diskutere, hvorvidt de udlægninger af begivenhederne dengang, som vi læser, er "én historie blandt mange mulige", som derfor kan omskrives.

Bog om den amerikanske borgerkrig (sekundærlitteratur) og antologi med slavers egne beretninger (primærkilder). Der skal udvælges specifikke, passende afsnit.

- *Unchained Memories – readings from the slave narratives* (2002)

- *Den amerikanske borgerkrig*, af Allan Ahle (2001)

Vi ser desuden filmatiseringen af Margaret Mitchells' *Borte med blæsten* (1958) og læser hendes såkaldte historiske efterskrift til romanen.

Jeg får med nogle spørgsmål eleverne til at forsøge og danne sig et overblik over de begivenheder, der fandt sted dengang, og de som finder sted nu:

- Under hvilke forhold levede slaverne i sydstaterne (konføderationen)?
- Hvad udløste den amerikanske borgerkrig?
- Hvordan endte den amerikanske borgerkrig, og hvad medførte den?
- Hvornår og hvorfor opførtes monumenterne og statuerne over konføderationens generaler i de amerikanske sydstater?
- Hvorfor mener nogle, at statuerne og monumenterne bør fjernes? Og hvem mener det?
- Hvorfor mener nogle, at statuerne og monumenterne bør bevares? Og hvem mener det?
- Hvilke holdninger ses blandt fortalere for statuerne og monumenterne til den amerikanske borgerkrig?
- Hvad skete der i Charlottesville i august 2017, og hvordan er stemningen angående emnet i USA nu?

Nazismen og holocaust og kontroversielle udtalelser fra medlemmer af det aktuelle højrenationalistiske tyske parti, Alternative für Deutschland

Artikler på nettet centreret om det tyske højrenationalistiske parti Alternative für Deutschland og dets medlemmers kontroversielle udtalelser:

- <http://www.dr.dk/nyheder/udland/valgityskland/fornuftens-stemme-og-holocaustfornaegter-rykker-ind-i-den-tyske>
- <http://politiken.dk/kultur/art6131119/Tyske-højrenationalister-misbruger-begrebet-'skyld'-i-et-forsøg-på-at-skrive-Auschwitz-i-glemmebogen> (kræver login)
- <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/tysk-partiledere-vil-rehabiliterer-nazistisk-kernebegreb>

Eleverne skal dernæst opbygge en viden om nazismen og jødeforfølgelserne før og under 2. verdenskrig. Dette skal de, så vi senere kan diskutere, hvorvidt de udlægninger af begivenhederne dengang, som vi læser, er "en historie blandt mange mulige", som derfor kan omskrives.

- <https://faktalink.dk/titelliste/nazisme>
- <https://www.folkedrab.dk/eksempler-paa-folkedrab/holocaust> (her må eleverne selvstændigt udvælge relevante afsnit)
- (Det kunne være fedt at inddrage en dokumentar om Holocaust – gerne en med vidneudsagn/primære kilder).

Jeg får med nogle spørgsmål eleverne til at danne sig et overblik over de begivenheder, der fandt sted dengang, og de som finder sted nu:

- På hvilket påskud initierede Hitler og hans styre jødeforfølgelserne (Holocaust), og hvordan er denne handling forbundet med ordet 'nazisme'?
- Hvad foregik der under Holocaust?
- Hvad går det højrenationalistiske parti Alternative für Deutschland ind for, som gør, at det kan beskyldes for at være grænsende til det nynazistiske?
- Hvad mener Gauland, når han siger, at "vi har ret til at tilbageerobre ikke bare vores land, men også vores fortid"?
- Hvad ligger der i det nazistiske kernebegreb "völkisch", og hvad er Frauke Petrys agenda med at rehabilitere det?

En diskussion med udgangspunkt i casen, som inddrager kernestoffet

Som forarbejde til den diskussion, som skal inddrage det ovenfor nævnte kernestof, skal eleverne læse afsnittet om historiebrug på danmarkshistorien.dk:

- <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/historiebrug/>

Jeg beder eleverne overveje følgende angående statuerne og den amerikanske borgerkrig:

- Kan vi være sikre på, at den viden, vi har om den amerikanske borgerkrig er *sandheden*? Hvorfor/hvorfor ikke? (den epistemologiske problemstilling)
- Hvordan er diskursen angående slaveriet og den amerikanske borgerkrig og sydstaternes nederlag i dag? Og kan I forestille jer en anden diskurs?
- Hvordan havde historien set ud, hvis sydstaterne havde vundet, og slaveriet stadig var en realitet i de amerikanske sydstater og måske i hele USA?
- På hvilken måde siges højrenationalistiske amerikanere at ville "omskrive historien"?

Jeg beder eleverne overveje følgende angående nazismen og AfD:

- Kan vi være sikre på, at den viden, vi har om det nazistiske regime og om Holocaust er *sandheden*? Hvorfor/hvorfor ikke? (den epistemologiske problemstilling)
- Hvordan er diskursen angående Hitlers, nazismen og Holocaust i dag? Og kan I forestille jer en anden diskurs?
- Hvordan havde historien set ud, hvis Hitler og hans regime havde vundet krigen, og at Nazismen stadig levede i bedste velgående i Tyskland – og måske i hele Europa?
- På hvilken måde siges højrenationalistiske tyskere at ville "omskrive historien"?

Elevernes svar skal selvfølgelig diskuteres i plenum. Og jeg holder i denne diskussion forløbets (øvrige) kernestof for øje (SE LISTEN OVENFOR) og skriver løbende pointerne herfra på tavlen (snarere end pointerne angående denne aktuelle case).

Teknologi og magt i det romerske imperium

Et eksempel på udvikling og brug af teknologi som symbol på magt og overlegenhed – og som *redskab* til at bibeholde den magt.

Jeg har været i Rom for første gang i efterårsferien. Og jeg besøgte selvfølgelig alle de store attraktioner fra det antikke Rom: Forum Romanum, Colosseum, Pantheon osv. Mens jeg gik rundt og sugede det hele til mig, slog det mig, hvordan den almene, datidige romerske borger må have følt sig ved siden af alle disse overvældende teknologiske frembringelser. Og især hvordan mennesker dengang, som kom til Rom fra andre langt mindre udviklede og ”civiliserede” dele af Europa måtte føle sig. Små og ubetydelige og magtesløse. Selv jeg fik den følelse – anno 2017.

Ovenstående monolog kan bruges som appetitvækker over for eleverne. De elever, der har været i Rom, vil formentlig kunne følge mig. Men alle elever vil kunne se, hvordan fortiden kan vække forundring i dag, og vil forhåbentlig dermed få vækket en vis historisk interesse.

Forløbets overordnede formål

Forløbet skal give eleverne en forståelse for, hvordan teknologi og magt er to sider af samme sag. Det skal give dem en bevidsthed om, at teknologi ikke er noget, der kommer af sig selv eller kommer udefra, men at den udvikles og anvendes af magthaverne i et samfund og derfor er uadskillelig fra sociale processer. På den måde skal eleverne blive bevidste om, hvordan teknologi hænger uløseligt sammen med magthavernes verdensbillede, mål, drømme, tanker osv. – med et samfunds *idéer*.

At tage det antikke Rom og det romerske imperium som case for et forløb i idet nye idéhistoriefag åbner op for, at man kan forbinde alle fagets tre ben:

- **Almenhistorisk** skal eleverne arbejde med Romerriget som historisk begivenhed. I den forbindelse ville det være muligt at inddrage almenhistoriske metoder og begreber som kildekritik, historiebrug osv. Dette element vil jeg dog ikke medtænke nærmere i det nedenstående grundet den trange plads. Men det bør dog være et element som bevidst skal indgå og udfoldes i et aktuelt forløb
 - **Teknologihistorisk** skal eleverne arbejde med udvalgte af de teknologier, der blev frembragt, udviklet og anvendt i Romerriget.
 - **Idéhistorisk** skal eleverne arbejdet med de magtforhold, der var gældende i Romerriget samt det menneskesyn, der kom til udtryk i styret.
-

I et forløb, hvor der fokuseres på teknologi- og idéhistorie som sideløbende perspektiver på casen 'Teknologi og magt i det romerske imperium', skal følgende indgå:

- Vi ser *Engineering an Empire: Rome* (dokumentar på YouTube). Filmen er genial til at give eleverne et indtryk af Romerrigets udvikling, storhed og teknologiske overlegenhed. Vi zoomer efterfølgende ind på mere konkrete cases i den overordnede case:

Denne dokumentarfilm er et perfekt fundament for et forløb om netop teknologi og magt i det romerske imperium, da udgangspunktet her netop er at vise, hvordan teknologien i det antikke Rom var konstituerende for, at Rom blev et imperium. Eleverne får desuden gennem dokumentaren et visuelt billede af det antikke Rom og den teknologi og arkitektur og den politik og de magtbalancer, der udgjorde det, samt en viden om det romerske imperium rent historisk.

- Colosseum som teknologisk frembringelse og herunder brug af Colosseum for alle romerske borgere men også som institution, hvor magtforhold blev understreget og hvor et brutalt menneskesyn kom til syne.

Eleverne skal få et begreb om, hvilket teknologisk vidunder Colosseum egentlig var, og hvad det blev brugt til. Dokumentarfilmen ekspliciterer det meget godt, men eleverne kunne godt i denne forbindelse lave et gruppearbejde, hvor hver gruppe skulle fokusere på forskellige aspekter af Colosseum; nogle der ligger under det rent teknologiske felt, og nogle der i højere grad har at gøre med menneskesyn, samfundsforhold og magtrelationer i det antikke romerske samfund – med tidens idéer. Grupperne skal ind på, hvordan Colosseum blev bygget (rent praktisk), hvordan det fungerede (rent teknisk), hvad det brugtes til, hvem der kom der, hvem der kæmpede der, og hvorfor der blev kæmpet der. Her skal vi ind på idéhistoriske begreber som menneskesyn og magtrelationer. Hvad var Colosseum for en institution, og hvad siger denne institution om det antikken Rom og om de kejsere, der regerede det?

I denne sammenhæng er det oplagt at komme ind på, at magthaverne i det antikke Rom havde en bestemt brug af begreber som "menneske" og "slave", og at disse begreber var grundlaget for, at man overhovedet *kunne* have de kampe, som man havde i Colosseum; at de blev accepteret. Her bevæger vi os ind på det begrebshistoriske område, hvor det er essentielt at undersøge, hvordan ovenstående begreber er brugt som kampbegreber med henblik på at kunne opretholde en bestemt samfundsstruktur.

- Overvældende og ekstravagant arkitektur til magthavere og gejstlige i det antikke Rom for at understrege magtforhold (med kig på eksemplerne kejserens palads på Palatinerhøjen, de officielle bygninger i Forum Romanum og Pantheon som medie til guderne) men også arkitektur til verdslige formål til anvendelse af masserne.

I denne forbindelse skal der kigges nærmere på billeder af nogle rekonstruktioner af paladser og templer i det antikke Rom. Man kunne evt. se klip fra fiktionfilm, hvor disse er forsøgt genskabt – fx *Gladiator*. Man kunne også læse beskrivelser af dem. Meningen er, at

der skal en god snak i gang i klassen om, hvilken rolle arkitektur spiller i et samfund – og hvilken rolle arkitekturen spillede i det antikke romerske samfund. Vi skal gøre os overvejelser over, hvordan arkitektur, som er en teknologi, kan bruges til at konstituere magt, religion og samfundsorden, som alle er idéhistoriske begreber. Hvis ikke eleverne selv kommer ind på det, skal det tydeliggøres, hvordan det i dette eksempel virkelig kommer til udtryk, hvor tæt knyttede teknologihistorie og idéhistorie er som fagområder.

- Akvædukter som teknologisk nyskabelse og som fundament for et civiliseret byliv, hvor selv de lavest stillede borgeres behov blev imødekommet – men samtidig som teknologi der skaber afhængighed og derfor udgør et svagt led.

Man siger, at en af grundene til Romerrigets fald var, at deres akvædukter blev ødelagt – og at deres friske vandforsyning, som havde haft kolossal betydning for byen, udeblev. Vi skal i denne forbindelse undersøge akvædukterne som teknologi, men også hvordan denne teknologi var bestemmende for det samfund, der kunne bygges op omkring sig (almindelige mennesker kunne bo tættere og mere hygiejnisk og selv underklassen og slaverne kunne få opfyldt nogle basale behov). Vi skal tale om hvilket menneskesyn og hvilke tanker om samfund, sundhed og sameksistens, der kommer til udtryk i grundlæggelsen af disse akvædukter. Men vi skal også tale om det dilemma, der opstår, når mennesker bliver afhængige af en teknologi. Dette er sikkert noget, eleverne kan relatere til.

- Det antikke Roms veludviklede og overlegne teknologi som konstituerende for Romerrigets magt og udbredelse i den øvrige verden. Der skal i denne forbindelse nævnes veje, broer og militær som eksempler.

I denne forbindelse skal vi ind på det forhold, der har gjort sig gældende for netværket omkring teknologier længe, nemlig at den part, der har teknologien, har magten – både på det interpersonelle plan (en teori der på nuværende tidspunkt i forløbet ikke længere er fremmet for eleverne) men også lande imellem. Vi skal tale om den grundstruktur, der lyder: "god til teknologi → vestlig → rationel → maskuline karaktertræk → koloniherre", som egentlig anvendes om kolonitiden, men som også med fordel kan anlægges på det romerske imperium.

Eksemplerne på teknologi i det romerske imperium udgør et af de forholdsvis tidlige store skridt i udviklingen af *menneskets sameksistens med og afhængighed af teknologi*. De er samtidig et tidligt eksempel på, hvordan teknologi og teknologibrug kan virke styrende på samfundsstrukturen og være konstituerende for bl.a. klasser og almenmenneskelige forhold.

Vi skal i den forbindelse og løbende i arbejdet med de ovenfor stående punkter ind på følgende tematikker og spørgsmål. Nogle af dem lapper ind over hinanden, men meningen med at stille dem op er også at sætte gode samtaler i gang. Man kunne evt. didaktisere diskussionen ved at eleverne i grupper skal svare på nogle spørgsmål (som kan udarbejdes ud fra nedenstående), så alle er i stand til at deltage i diskussionen.

- Hvad ligger til grund for den teknologi, der udvikledes i Romerriget? Her skal vi ind på begreberne: *teknik, viden, organisation og produkt*.
- Hvem var teknologien i Romerriget skabt *af*, og hvem er den skabt *for*? (Her kunne man evt. komme ind på SCOT som teori). Og har det noget at gøre med den pågældende magtstruktur og politik og det pågældende menneskesyn? Og havde det omvendt også indflydelse på disse ting?
- Hvad var de sociale konsekvenser ved de teknologier, man udviklede og anvendte (teknologibrug) i Romerriget? Hvad betød teknologien for de romerske borgere og magthavere?
- Hvilke magtforhold var gældende i det antikke Rom og i det romerske imperium, og hvordan kom disse til udtryk i teknologien og arkitekturen? Kan man omvendt også tale om, at teknologien og arkitekturen var bestemmende for magtforholdene?

Vi skal i forbindelse med besvarelsen af disse spørgsmål ind på den pointe, at det er magthaverne i et samfund, der vælger, hvilken teknologi der skal anvendes, og at vores teknologibrug samtidig er med til at forme vores forståelse af verden.

Vi skal også ind på, hvordan vi ud fra en undersøgelse af det romerske imperiums teknologi kan sige noget om de antikke romeres (magthavernes) menneskesyn, verdenssyn, politiske synspunkter osv. – om *hvad man på tiden anså som værende sandt og falsk, godt og ondt*. Men også hvad en gruppe i samfundet *ønskede* at man opfattede som værende sandt og falsk, godt og ondt.

Perspektivering til teknologi og magt i dag

Vi går 2000 år frem i tiden og tænker over, hvilke former for teknologi, som i dag måske er med til at holde det almindelige menneske i en position af underlegenhed, og hvilke former som generelt er konstituerende for det samfund, vi lever i – fordi det er de magthavende, der styrer teknologiens udvikling og brug.

Eleverne skal desuden i denne forbindelse overveje hvilke af disse teknologier, der samtidig udtrykker eller fordrer en bestemt *idé* – eksempelvis et bestemt menneskesyn, en politisk overbevisning eller en samfundsstruktur.

Nogle eksempler:

- Industri
- Robotteknologi
- Overvågning
- Internettet
- Transport

Fra en sådan diskussion kunne man meget passende bevæge sig over og tale om *teknologikritik*.

Der har længe i menneskets historie været en blind tro på, at teknologi og teknologisk udvikling og nye teknologiske frembringelse er lig fremskridt for menneskeheden. Men siden midten af 1800-tallet har der hersket en mere og mere fremtrædende teknologikritisk diskussion.

I dag kan vi se, at teknologien i de romerske imperium på mange måder helt klart var en forbedring af mange romeres liv og også var en positiv (og nok også nødvendig) instans i forhold til det antikke Rom som imperium. Men vi kan også se, at teknologien var med til at holde den almene romerske indbygger i en position af underlegenhed og magtesløshed. Derfor ser vi i dag, at teknologien ikke udelukkende har været positiv.

På samme måde kan også de teknologier, som jeg/eleverne nævnte i perspektiveringen være genstand for og invitere til teknologikritik.
Eleverne skal prøve at svare på hvordan.

Eleverne skal til sidst for at runde af på dette forløb, hvor det er blevet tydeligt hvor tæt fagets tre ben står på hinanden, gøres bevidste om, at når man taler om teknologi som noget, der forandrer verden og driver historien og definerer mennesket, så er det i virkeligheden en idéhistorisk diskussion – hvor idéen er *teknologi*.

Slaveri (og menneskets afhængighed af at have andre mennesker underlagt sig) – et eksempel på en alt for lang historisk linje

Metaovervejelser og berettigelse

Mine tidligere to porteføljer har været længere forløb med mulighed for en masse afstikkere og en masse forskellige arbejdsformer. Denne sidste portefølje skal herimod indramme et forløb, som skal kunne afvikles på blot et par moduler – og som tilmed kobler de to foregående forløb sammen.

At et forløb som skal være et eksempel på arbejdet med de lange linjer i historien bliver ”skåret ned” til at kunne rummes af få moduler har også en faglig pointe. Arbejdet med de lange udviklingslinjer i historien er et greb, der kun i lille grad praktiseres i dag. I dag er historisk forskning i højere grad at anlægge et snævert fokus både tidsmæssigt og spatialt. Men kronologi og udviklingslinjer er stadig begreber, eleverne skal have kendskab til.

Mine to første porteføljer rummer begge emner, som på en eller anden måde er i berøring med en form for slaveri.

- **I det første forløb**, jeg har skitseret, skal vi i undervisningen bl.a. beskæftige os med, hvordan nogle sydstatsamerikanere og republikanere den dag i dag stadig er fortalere for, at statuer af konføderationens generaler fra den amerikanske borgerkrig skal blive stående, med begrundelser som at de var loyale hærførere, der kæmpede for deres rettigheder, og som derfor skal mindes og æres – og det *på trods af* at disse rettigheder, når alt kommer til alt, primært var retten til slavehold.
- **I det andet forløb**, jeg har skitseret, skal vi bl.a. beskæftige os med, hvordan især Colosseum kan siges at være en teknologi, som var konstituerende for det antikkens Roms magt og overlegenhed ift. resten af datidens Europa – et Colosseum der både var bygget af slaver og hvis essens var ”underholdende”, fatale nærkampe mellem slaver. Et Colosseum der altså i høj grad havde slaveriet som forudsætning.

Det er i forlængelse heraf derfor oplagt at kaste et blik på slaveriets udvikling fra det antikke Rom til udgangen af den amerikanske borgerkrig – og i hvert fald at vise, at et sådant blik kan kastes. Slaveri og slavehold er en praksis, der går på tværs af tiden. Arbejdet med dette skal derfor ses som et eksempel på, hvordan man kan arbejde med at se de lange linjer i historien – som et eksempel på *Longue Durée*.

Forløbet

De få moduler, dette forløb skal strække sig over, vil tage udgangspunkt i læsningen af en teoretisk tekst og vil efterfølgende rumme gruppearbejde om arbejdsspørgsmål og opsamling i plenum. Forløbet vil derfor i høj grad bygge på mundtlig diskussion og refleksion. Det er som bekendt ikke muligt at have den fulde dybde med i gennemgangen af/undervisningen i alle emner, og dette

forløb vil bære præg af være mere overfladisk. Men er det ikke også kun sådan, vi overhovedet kan beskæftige os med de lange linjer i historien?

Forløbet skal munde ud i en diskussion om, hvad dette greb – Longue Durée – anvendt på slaveriet kan fortælle os om slaveriet som praksis – og hvad grebets begrænsninger er.

Kilde og diskussionsspørgsmål

Eleverne læser teksten *Slaveriets historie* af Rune Engelbreth Larsen – særligt fra og med afsnittet "Slaveriets oprindelse" – <http://www.humanisme.dk/artikler/art06998.php>
Denne tekst er i sig selv et udtryk for et arbejde med og en redegørelse for en praksis, der går på tværs af rum og tid – det er med andre ord et eksempel det fænomen/greb inden for historieforskningen, der kaldes Longue Durée.

Eleverne skal i forlængelse af læsningen af teksten i grupper besvare følgende spørgsmål. Eleverne skal samtidig selvstændigt søge informationer på nettet (jeg vil anbefale Den store danske). Både pensumkilden og anden anvendt litteratur skal de anskue og anvende med kildekritiske briller (med henvisning til det første af de tre her bragte forløb).

- Hvad er definitionen på en slave? Og hvad skal en slave ikke forveksles med?
- Hvad var karakteristisk for slaveholdet i det antikke Rom?
- Hvordan har slaveholdet og slavers levevilkår og rettigheder ændret sig over tid?
- Hvad var karakteristisk for slaveholdet i USA fra europæernes opdagelse af kontinentet til og med den amerikanske borgerkrig?
- Hvilke begivenheder og tanker var med til at føre til slaveriets ophør? Og er slaveriet overhovedet hørt op?
- Hvad mener Larsen, når han om historien pointerer, at "den bevæger sig bare"? Og hvad har det at gøre med slaveriet i dag?

Vi vil efterfølgende samle op på elevernes svar i plenum.

En udviklingslinje

I Longue Durée som historisk greb arbejder man i høj grad med udviklingslinjer. Eleverne skal blive bevidste om, at tidslinjer, der skitserer de lange linjer i historien, kan se vidt forskellige ud afhængigt af hvilket fokus, man har. I den forbindelse skal eleverne lære at skelne mellem begreberne "synkron historie" og "diakron historie". Dette skal de for at blive bevidste om, at når man forsøger at konstruere og strukturere lange linjer i historien, må man ophæve dette skel.

- Eleverne skal prøve at give eksempler på, hvad man kunne have som fokus i arbejdet med at konstruere tidslinjer over de lange linjer i verdenshistorien – tidslinjer som hermed ville komme til at se forskellige ud (eksempler fra seminaret: krig og menneskets forhold til naturen, herunder fx landbrug).

- Eleverne skal herefter i grupper og med udgangspunkt i den foregående diskussion søge at skitsere en tidslinje over slaveriets historie.

Vi skal efterfølgende tale om, at man ved at lave en tidslinje over slaveriet som praksis gør denne praksis til en form for sammenhæng i verdenshistorien. Vi gør slaveriet til ét konsistent begreb, som er en uundgåelig del af menneskets historie.

Pointen skal herefter være at få eleverne til at indse, at en tidslinje, hvor slaveriet er i fokus, kun er *én ud af mange mulige repræsentation af menneskets historie*. Hvad, vi ser, afhænger af øjnene, der ser. Og dette er en af de pointer, eleverne skal blive opmærksomme på i dette fag.

Diskurs- og begrebsanalyse

Efterfølgende skal det diskuteres i klassen, hvilken diskurs slaveriet er omspundet af i moderne, vestlige samfund i dag. Hvordan italesættes tidligere tiders slavekulturer og slaveri som praksis? En sådan diskussion er jo i virkeligheden er forlængelse af pointen i forløbet i den første portefølje; at måden vi taler om f.eks. slaveri på i dag er afhængig af, hvordan vi fortolker historien. Og den hænger sammen med det centrale i Longue Durée – at se på tidligere tiders forhold til et vilkår i livet, for menneskeheden eller til en menneskeskabt praksis; som slaveriet. I denne forbindelse kunne det måske med fordel nævnes, hvad Philippe Ariés gjorde, da han beskrev *dødens historie*.

I den forbindelse er det oplagt at tage fat i en mere idehistorisk analyse af begrebet "slaveri" (begrebshistorie). Hvad har begrebet betydet under forskellige historiske omstændigheder og til forskellige tider?

Grebets perspektiver og begrænsninger

Til slut i forløbet skal eleverne reflektere over, hvad det giver af perspektiver, og hvad det åbner op for af muligheder, at vi ser nærmere på f.eks. slaveri over tid. Med andre ord: hvad kan det lære os om slaveholdet som praksis, at vi har fokus på forekomsten *over tid*?

Eleverne skal diskutere i smågrupper, hvorefter vi samler op i plenum.

Hvis ikke eleverne har langt bedre forslag selv, skal diskussionen gerne ledes hen til en snak om, at når vi ser på slaveriet i et bredere perspektiv, ser vi, at mennesket har været afhængig af det og gået virkelig langt for at bevare "retten" til slaveri. Vi ser, at hierarkisk opdeling af mennesker i et samfund (sandsynligvis) har være gældende til næsten alle tider, og at dét at kunne eje et andet menneske i lang tid ikke var forkasteligt.

Med det antikken Rom og en af de væsentligste årsager til den amerikanske borgerkrig som eksempel kan vi med andre ord se, at menneskeheden i lange tider i høj grad *har været afhængige af at have andre mennesker underlagt sig.*

En perspektiverende diskussion kunne herefter gå på, om vi stadig er det. På trods af at slaveriet i hvert fald ifølge FN's menneskerettighedserklæring af komplet forkasteligt.

Slutteligt skal grebets begrænsninger gøres klare for eleverne.

Som det forhåbentlig er kommet til udtryk, er en af "bivirkningerne" ved at anvende Longue Durée som greb i forbindelse med en anskuelse af historiske forhold at detaljegraden forsvinder. Brugen af denne metode umuliggør, at alle nuancer kan komme med. Et af kritikpunkterne, når det gælder Longue Durée, går på, at man nærmest kan vise hvad som helst, når man maler med en så bred pensel. Og dét gør selvfølgelig, at man må behandle "resultater" af en sådan metode med en vis kritisk sans. En pointe der på den anden side er gældende i alle facetter af livet.
